

Keskpangapoliitika osakond
Majanduspoliitika allosakond

TÖÖTURU ÜLEVAADE

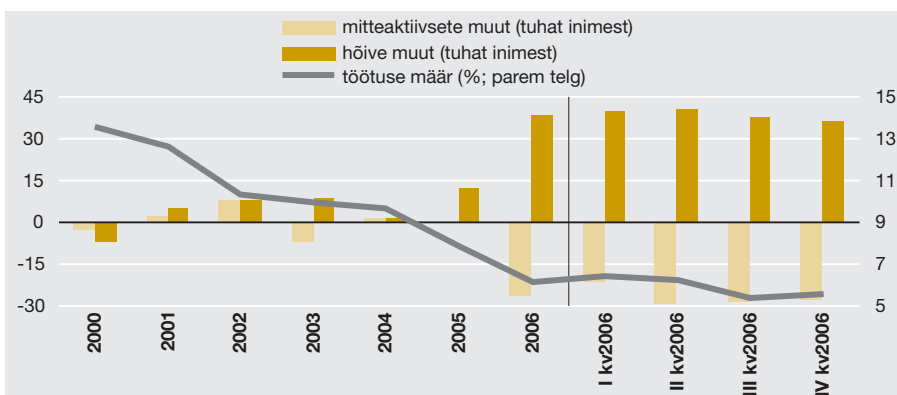
Diana Tur
Natalja Viilmann
Andres Saarniit

Aprill 2007

OLULISEMAD ARENGUSUUNAD 2006. AASTAL

2006. aasta üldkiire majanduskasv mõjutas suuresti ka tööturunäitajaid. Kasvav nõudlus tööjõu järele tõi kaasa hõive kasvu eelneva aasta 2,0%lt 6,4%ni. Hõive kasvuga ei kaasnenud ainult töötuse langus, vaid ka mitteaktiivsete arvu järsk vähenemine. Nimelt siirdus 2006. aastal 26 700 inimest mitteaktiivsete hulgast tööturule.

Tugev seos majanduskasvu ning hõive dünaamika vahel oli täheldatav ka aasta teisel poolel, mil koos majanduskasvu mõningase aeglustumisega (2006. aasta esimese poole 11,7%lt 11,1%ni teisel poolaastal) vähenes ka hõive kasvu kiirus (6,8%lt 6,1%ni; vt joonis 1 ja tabel 1).

Joonis 1. Olulisemad tööturunäitajad

2006. aastal jätkus Euroopa Liidu riikide tööturgude avamine Eesti kodanikele, kuid sellest tulenev tööjõu väljavool on esialgsel hinnangutel osutunud varem kardetust väiksemaks. Nii kadusid Eesti kodanike jaoks mitmed seni kehtinud tõkked tööleasumisele teistesse ELi liikmesriikidesse. Seoses sellega on tugevnenud tööjõu väljavoolu (või selle ohu) mõju kohalikele ettevõtetele ja palgakujundusele.

Eeltoodud protsessid – kasvav tööjõu nõudlus, vähenenud tööjõu pakkumine ja tööturu lõimumine ELiga – kajastusid ka kiirenevas palgakasvus, mis oli 2006. aastal 16,2% ning ulatus IV kvartalis isegi 17,5%ni. Palgakasv hoogustus peamiselt erasektoris, samas kui avalikus sektoris kasvasid palgad mõnevõrra aeglasemalt.

Tabel 1. Olulisemad tööturunäitajad

	Muutus võrreldes eelmise aasta sama perioodiga (%)				Muutus võrreldes eelmise aasta sama perioodiga (tuhat inimest)															
	2006				2005				2006											
	2004	2005	2006	-0,17	2004	2005	2006	-5,0	2004	2005	2006	-2,3	2004	2005	2006	2006	2006	2006	2006	2006
Rahvastik (1. jaanuari seisuga)	-0,37	-0,26	-0,17		-5,0	-3,6	-2,3													
15-74aastaste hõive-seisund																				
Tööjõud	-0,2	0,1	4,1	3,3	4,5	4,4	4,3	4,3	-1,4	0,5	21,7	29,7	29	28,3						
hõivatud	0,2	2,0	6,4	6,8	6,7	6,2	5,9	5,9	1,2	11,9	38,9	40,2	40,9	38,2						
tõttlev tööstus	5,1	-0,9	-2,2	5,3	-5,3	-7,0	-0,8	-0,8	6,8	-1,4	-3,1	7,0	-7,8	-10,1						
töötud	-3,9	-17,9	-22,4	-29,7	-20,7	-19,6	-17,0	-17,0	-2,6	-11,4	-11,7	-18,5	-11,2	-9,0						
vähem kui 6 kuud	-17,2	-12,3	-15,6	-22,8	-5,1	-3,6	-27,5	-4,4	-2,6	-2,9	-4,7	-0,9	-0,6	-5,3						
6-11 kuud	-9,8	-38,0	-7,0	-32,6	-10,8	80,6	-16,7	-1,0	-4,4	-3,5	-0,4	-2,8	2,5	-0,6						
12 kuud või rohkem	9,2	-16,0	-30,1	-33,3	-33,0	-41,6	-8,1	2,8	2,8	-5,3	-8,4	-11	-9,5	-10,9						
24 kuud või rohkem	7,0	-15,3	-37,4	-29,9	-40,5	-56,4	-24,1	1,4	-3,3	-6,8	-6,0	-7,9	-9,7	-3,9						
Mitteaktiivsed	0,3	0,1	-6,9	-5,4	-7,6	-7,3	-7,2	1,3	0,3	0,3	-26,7	-21,3	-29,1	-28,6						
Kokku	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8	0,5	0,5	0,5	0,5						
Tase (%)																				
Tööjõus osalemise määr	62,9	62,9	65,5	64,7	66,0	65,40	65,70	-0,1	0,0	2,6	2,1	2,8	2,7	2,7						
Toehõive määr	56,8	57,9	61,6	60,5	62,0	61,90	62	0,1	1,1	3,7	3,8	3,9	3,6	3,4						
Töötuse määr	9,7	7,9	5,9	6,4	6,2	5,40	5,60	-0,3	-1,8	-2,0	-3,1	-1,9	-1,6	-1,4						
Palk																				
Tase (kroonid)																				
Keskmine brutokuupalk	7287	8073	9351	8591	9531	9068	10 212	8,4	10,8	16,2	15,7	15,0	16,5	17,5						
töötlev tööstus	6696	7526	8823	8048	8824	8826	9595	8,4	12,4	17,6	15,8	15,7	18,0	20,6						
Keskmine netokuupalk	5675	6411	7524	6952	7659	7310	8175*	9,6	13,0	17,4	17,2	16,3	17,7	18,2						
Miinumipalk	2480	2690	3000	3000	3000	3000	3000	14,8	8,5	11,5	11,5	11,5	11,5	11,5						

* autorite hinnang

Palga ja tootlikkuse kasvu võrreldes võib tõdeda, et 2006. aastal kasvas keskmine palk tootlikkusest tunduvalt kiiremini. See peaks muudel võrdsetel tingimustel viitama Eesti ettevõtete konkurentsivõime vähenemisele. Sellele vaatamata suurenesid Eesti ettevõtete kasumid 2006. aastal paljast veelgi kiiremini. Vaid teisel poolaastal võis täheldada palgafondi jõulisemat kasvu. Seega võib järeldada, et ettevõtetel on kiire kasvu tingimustes olnud lihtne hindu tõsta ja seeläbi oma kasumlikkust säilitada. Samas võib see järeldus olla mõnevõrra ennatlik, kuna erinevate statistiliste andmete vahel esineb jätkuvalt vastuolusid.

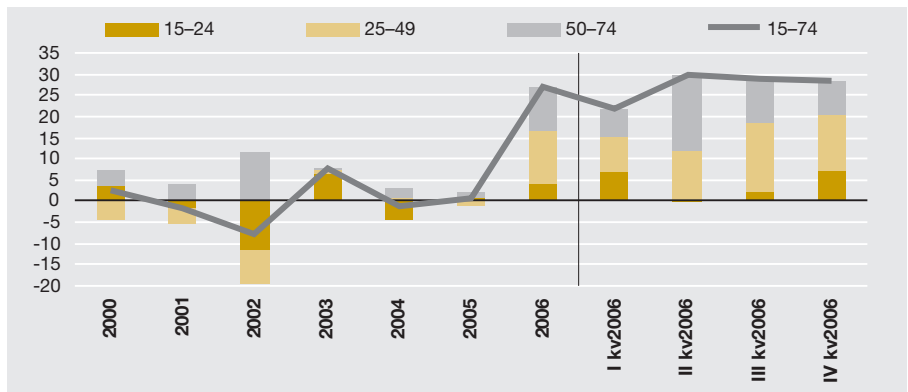
TÖÖJÕU NÕUDLUS JA PAKKUMINE

Tööjõus osalemine ja mitteaktiivsus

Mitteaktiivsete arv ja tööjõus osalemise määr muutusid 2006. aastal drastiliselt. Kui 2005. aastal oli tööealise elanikkonna ehk 15–74aastaste tööjõus osalemise määr 62,9%, siis 2006. aastal tõusis see järsult 65,5%ni. Tööturule lisandus eelmise aastaga võrreldes 27 200 inimest.

Mitteaktiivsete arv vähenes rekordiliselt – 6,9% võrra. Piirkondade lõikes lisandus kõige rohkem mitteaktiivseid tööturule Tartumaal ja Ida-Virumaal (vastavalt 7000 ja 6000). Endiste mitteaktiivsete arvele langes rohkem kui kaks kolmandikku tööhõive kasvust.

Tööjõud suurenes kõikide vanuserühmade lõikes (vt joonis 2). Kõige enam tuli tööturule parimas tööeas inimesi, st 25–49aastasi. Nende arvu kasv kiirenes aasta esimese kolme kvartali vältel (vastavalt 8600, 12 200 ja 16 800 inimest eelmise aasta sama perioodiga võrreldes), samas kui IV kvartalis kasvutempo pisut alanen (13 200). Kui I kvartalis osales noori ehk 15–24aastasi tööjõus eelmise aasta sama kvartaliga võrreldes 6800 võrra enam ning II kvartalis 300 võrra vähem, siis III ja IV kvartalis kasvas see arv vastavalt 1900 ja 7400 inimese võrra. Samuti tõusis vanemaaliste ehk 50–74aastaste aktiivsus.

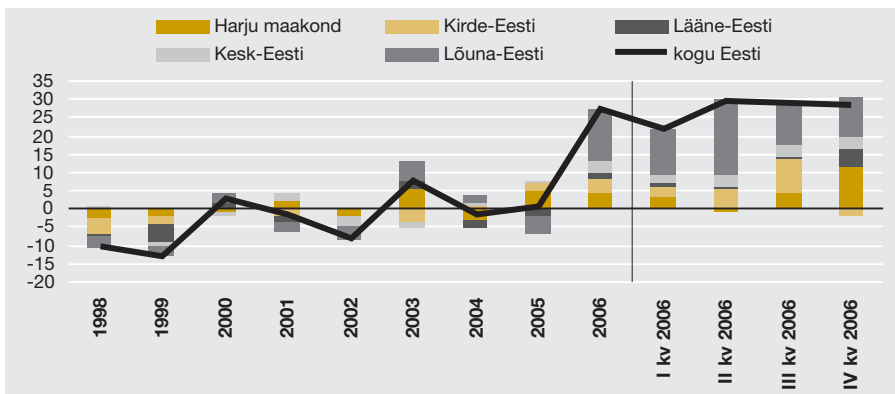

Joonis 2. Vanuserühmade osatähtsus tööjõu kasvus (tuhat inimest)

Töäjõus osalemise ehk aktiivsuse määr näitab töäjõu osakaalu vastavas vanusegrupis ja piirkonna rahvastikus. Töäjõus osalejate arvu võivad peale majanduse käekäigu mõjutada ka rahvastiku muutused. Rahvastik kahaneb või kasvab, ning see protsess sõltub sündimisest, suremusest ning töäjõu välja- ja sissevoolust.

Kui aastatel 2004–2005 noorte töäjõus osalemise määr langes, siis 2006. aastal hakkas see suurenema, jõudes eelneva aasta 34%lt 35,5%ni. See näitaja tõusis aasta jooksul üsna pidevalt ning tõenäoliselt see tendents jätkub. Möödunud aasta lõpus avaldatud ning 4532 Eesti kõrgkoolide üliõpilast hõlmanud Eesti Üliõpilaskondade Liidu uuringust selgus, et 59% tudengeid töötab täisajaga. Võrdluseks, et 2003. aastal oli tudengitest töötajaid vähem kui kolmandik. 88% töötavatest tudengitest väitsid, et tööga teenitava sissetulekuta ei saaks nad õpinguid jätkata. Majanduse hea olukord suurendas ka sobiva töökohta leidmise võimalusi. Uuringu kohaselt värvatakse tööle üha nooremad tudengid, pakutavad töötõingimused muutuvad aga paindlikumaks.

Töäjõupuuduse osalisel leevendamisel on oluline ka eakate ehk 50–74aastaste aktiivsuse jätkuv tõus. Võrreldes eelneva aastaga on see tõusnud 2,6 protsendipunkti võrra. Selle põhjusteks on nii naiste pensioniea järgjärguline tõus kui ka palkade kasv ning vabade töökohtade arvu suurenemine. Töäjõunõudluse suurenemise tõttu kasvab ka parimas tööeas inimeste tööturul osalemise määr. Peale vanuse mõjutab inimeste käitumist tööturul ka nende mobiilsus piirkondlikus mottes. Mobiilsust võib mõista kui valmidust kodust kaugel tööl käia või elukohta vahetada, kui kaugel töökäimine on mingil põhjusel takistatud. Tööpaiga vahetamisel on vanemad inimesed aga vähem aktiivsed. Vaatamata sellele, et viimastel aastatel on erinevused piirkondade vahel vähenenud, oli Eesti tööturu areng regiooni jätkuvalt üsna ebahütlane. Suuremates keskustes nagu Tallinn, Tartu ja Pärnu, kus akumuleerub välisinvesteeringute põhiosa, jätkus varasem stabiilne areng; väiksemates piirkondades erinesid tööturunäitajad aga oluliselt (vt joonis 3).

Joonis 3. Piirkondade osatähtsus töäjõu kasvus (tuhat inimest)

Aktiivsuse määr on olnud läbi aegade kõrgeim Harjumaal ja Tallinnas (ligi 69–70%) ning madalaim Võru maakonnas (umbes 50–51%). Viimasel aastal aga suurenes aktiivsus just Lõuna-Eesti ja Ida-Virumaa rahvastiku hulgas.

Kui kasutada tööjõu mobiilsuse indikaatorina Statistikaameti andmeid põhitöökoha kauguse kohta elukohast, võib väita, et kaks kolmandikku uutest hõivatutest leidis töö kuni 20 km kaugusel elukohast, üks kolmandik (11 700 inimest) aga oli nõus läbima suuremaid vahemaid.

2006. aastal toimus tööjõu väljavool Eestist tõenäoliselt kiirenenud tempos. Kuna Euroopa Liidu sisesel tööjõu liikumisel puudub enamasti registreerimiskohustus (eriti lühiajaliste tööde puhul), siis usaldusväärse statistika puudumisel saab siin piirduda vaid hinnangutega. Ühel poolt võib väita, et tööjõu väljavool osutus mõnes eriti „mustas“ stsenaariumis kardetust väiksemaks. Näiteks enne Eesti ühinemist Euroopa Liiduga ennustasid Soome ametiühingud ajaleheveergudel iga kolmanda eestlase pürgimist tööle Soome (ametiühingud üritasid tollal põhjendada sellega tööturu avamise kitsenduste vajadust). Teisalt oli tööjõu väljavool siiski oluline tegur nii hõivestruktuuris, palgaläbiraakimistel kui ka teenitud tulude liikumisel. Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) tööjõu-uuringu kohaselt oli näiteks 2006. aasta III kvartalis hõivatute hulgas ligikaudu 11 000 välismaal töötavat inimest (5000 võrra enam kui 2005. a), mis on uuringu olemusest tulenevalt tõenäoliselt alahinnatud.

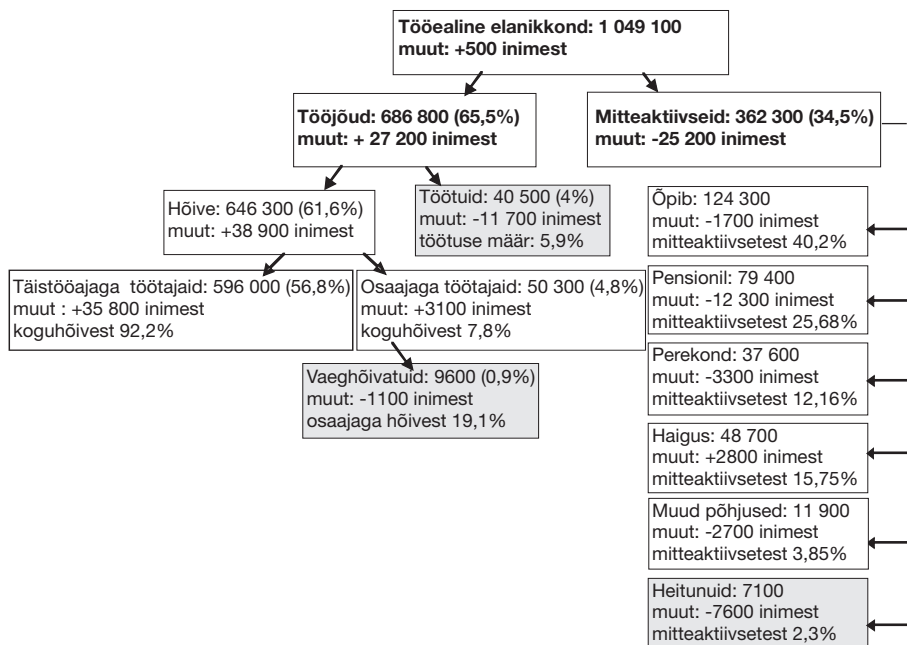
Mõned ELi riigid on kehtestanud ka erikorra. Näiteks Iirimaa on mõni hüve seotud alaliseks elanikuks registreerimisega. Soomes võivad ettevõtjad võtta pikaajalisele tööle (üle 6 kuu) vaid maksukohuslasi, st Soome Tööameti registreeritud inimesi. Nii kandiski Siseministerium seoses rahvastikuregistri korrastamisega 2006. aasta detsembris Soome elanikeregistrisse 8506 Eestist pärit inimest, kes on registreerinud ennast Soome alaliseks elanikuks.

Samas ei plaani enamik Eestist Soome tööle läinud inimesi sinna jääda väga pikaks ajaks ning palgaerinevuste vähenemisel või meelepäraste töopakumiste mitteleidmisel ei välistata ka tagasipöördumist.

Hõive

Hõive kasvas 2006. aastal 6,4% ehk 38 900 inimese võrra (vt joonis 4). Kasv oli kiire juba aasta esimesel poolel, samas kui III ja IV kvartalis see veidi aeglustus. Kui I ja II kvartalis hoogustus hõive kasv ennenägematu 6,7–6,8%ni, siis III ja IV kvartalis aeglustus see vastavalt 6,2% ja 5,9%ni. Samas jäi hõivatute üldarv kolme viimase kvartali vältel praktiliselt muutumatult püsima juba II kvartalis saavutatud 650 000 inimese tasemele, minetades seega tavapärase hooajalise kõikumise.

Hõive struktuuris toimusid mõningad tööturu paindlikkuse suurenemisele iseloomulikud muutused. Osalise ajaga töötavate inimeste osatähtsus kasvas, kusjuures see oli vabatahtlikul alusel valitud tööturul osalemise vorm; vaeghõivatute arv samal ajal hoopis vähenes. Suurenes ka väljaspool tavapärasest tööaega töötamine. Õhtuti või öösiti (pärast kella 18) töötasid sageli või mõnikord

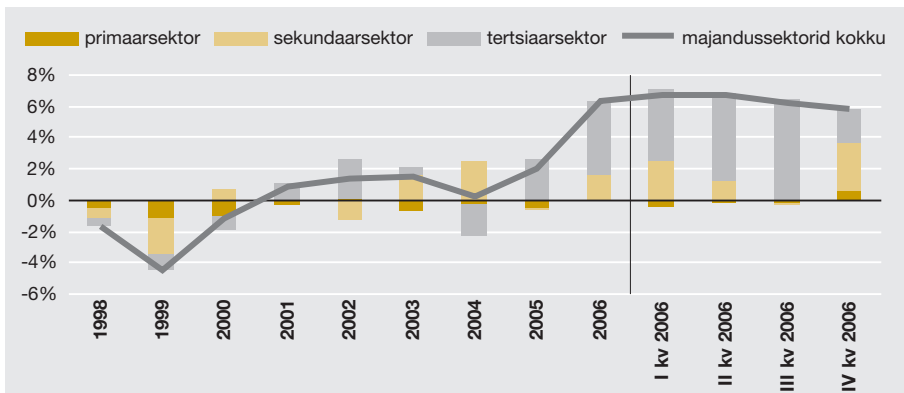
Joonis 4. Eesti tööturg 2006. aastal ja muutus võrreldes 2005. aastaga (% tööealisest elanikkonnast)

63 700 hõivat rohkem kui 2005. aastal; laupäeviti või pühapäeviti töötas 35 200 inimest enam ning kodus 1900 võrra rohkem eelneva aastaga võrreldes. Kuna tööturule lisandus endistest mitteaktiivsetest palju pensioniealisi ja õppureid, siis just paindlike töövormide levides võib see olla võimalik ka edaspidi.

Majandussektorite lõikes suurenes aasta kokkuvõttes kõige rohkem tertsaar- ehk teenindussektori hõive, mis kasvas 7,8% (28 600 inimese võrra) ning mis moodustab 74% kogu hõive kasvust. Teeninduses kasvas hõive pea kõigil tegevusaladel. Kõige rohkem suurenes hõivatute arv hulgi- ja jaekaubanduses (8100 inimese võrra) ning veonduse, laonduse ja side tegevusalal (6900 uut töötajat). Kõige aeglasem oli kasv hotellide ja restoranide alal, kus aasta teisel poolel töötajate arv isegi vähenes.

Avaliku sektori hõive kasvas eelmisel aastal ligi 14 000 võrra ning sektori osakaal kogu hõives tõusis 2005. aasta 24,5%lt 25,2%ni. See oli valdavalt tingitud hõive kasvust tervishoiu ja sotsiaalhoolekandes, kuhu lisandus aastaga 4500 uut töötajat.

Sekundaarsektori (kuhu kuuluvad töötlev tööstus, ehitus, mäetööstus, elektrienergia-, gaasi ja veevarustus) kasv oli tagasihoidlikum – 5,0% ehk 10 200 inimest. See tulenes peamiselt ehitustööliste arvu suurenemisest ligikaudu 29% ehk 14 100 inimese võrra. Hõivatute arv ehituses suurenes terve aasta jooksul pidevalt ning isegi kiireneva trendiga. Kuna hõivestatistika hõlmab nii Eestis kui ka (osaliselt) välisriikides töötajaid, siis võib selline areng olla põhjustatud nii ehitusprojektide arvu jätkuvast kasvust Eesti siseturul kui ka välismaal töötavate ehitajate arvu suurenemisest. Töötlevas tööstuses vähenes hõive 2,2% võrra. Teisisõnu saavutati kogu 12,8%ne lisandväärtuse kasv töötlevas tööstuses väiksema hõivatute arvuga, mis tähendab, et tootlikkus tõusis märkimisväärselt. Primaarsektoris aga kahanes hõive veelgi, kuigi minimaalsel määral. Aasta kokkuvõttes oli summaarne muutus nullilähedane (nõrgalt negatiivne); aasta viimases kvartalis hõivatute arv isegi suurenes (vt joonis 5).

Joonis 5. Hõive kasv ja majandussektorite osakaal kasvus

Piirkondade lõikes oli hõive kasv 2006. aasta jooksul positiivne kõigis viies piirkonnas. Kõige enam suurenes hõive Lõuna-Eestis (keskmiselt 13 900 inimese võrra). Nagu tööjõus osalemise määrgi, erineb tööhõive määr piirkonniti üsna suuresti – see on olnud läbi aegade kõrgeim Tallinnas (2006. a 67,5%) ning madalaim Lääne-Eestis (56,3%) ja Kirde-Eestis (56,7).

Eestis keskmiselt suurenes tööhõive määr 15–74aastate hulgas aastaga 57,9%lt 61,6%ni. Piirkondade lõikes oli kasv ulatuslikum just madala tööhõivemääraga piirkondades – Ida-Virumaal (üle 5 protsendipunkti) ning ka Lõuna-Eestis (4,5 protsendipunkti). Lõuna-Eestis tõusis hõive määr erinevate vanusegruppide lõikes, samas kui Ida-Virumaal suurenes see oluliselt vaid vanemaeaaliste (10,3 protsendipunkti võrra) ning noorte (8,9 protsendipunkti võrra) hulgas. Lääne-Eestis vähenes noorte tööhõivemäär, kuid üsna kiiresti kasvas parimas tööeas inimeste oma.

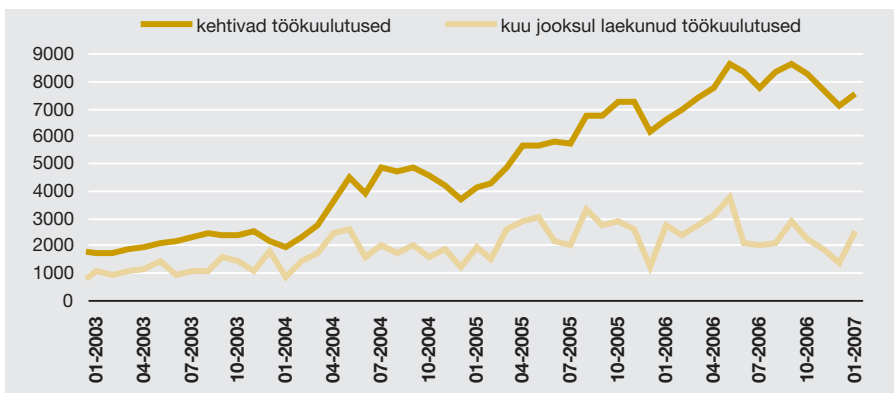
Euroopa Liidu Lissaboni strateegia üks eesmärk oli tõsta 15–64aastaste tööhõivemäär 2005. aastaks 67%ni ja 2010. aastaks juba 70%ni. Eesti ületas Lissaboni strateegia 2005. aasta eesmärgi 2006. aastal, mil 15–64aastaste tööhõivemäär oli 67,7%.

Vastupidiselt 2005. aastale, mil hõive kasv tulenes otseselt valgekraade¹ arvu tõusust, samas kui sinikraade² arv langes, kasvas 2006. aastal hõive ühtlasemalt ning sinikraade arv suurenes isegi rohkem. See on kooskõlas müügitöötajate ja ehituse oskustöölise arvu kasvuga. Kui Põhja-Eestis oli valge- ja sinikraedest hõivatute kasv enam-vähem sama suur (vastavalt 7400 ja 6300), siis Lõuna-Eestis suurenes järsult valgekraade arv – 8600 inimese võrra (sinikraade arvu kasv oli poole väiksem, vaid 4100). Kesk- ja Kirde-Eestis oli aga olukord teistsugune: sinikraade arv kasvas kokku 10 000 inimese võrra, samas kui valgekraade arv vähenes pisut.

Vabad töökohad

Kuigi Tööhõiveameti vabade töökohtade statistika ei ole esinduslik ega laiene seetõttu kogu Eesti majandusele (Statistikaameti andmetel saab Tööturuameti abiga tööle ainult 1% vaatlusaluse perioodi jooksul töö leidnud hõivatutest), on seda käesolevas analüüsis kasutatud tööjõunõudluse ühe võimaliku indikaatorina (vt joonis 6).

Kuu jooksul laekunud kuulutuste arvu kasv oli kuude lõikes üsna heitlik ning viimasel paaril aastal on see kõikunud umbes 2000 töökohta tasemel. Perioodi jooksul kehtivate tööpakkumiste arv Tööturuametis oli aga 2006. aastal aastatagusest tunduvalt suurem: keskmiselt 33,2% võrra roh-

Joonis 6. Tööturuametile esitatud töökuulutused

¹ Valgekraed: seadusandjad, kõrgemad ametnikud ja juhid; keskkastme spetsialistid ja tehnikud; ametnikud.

² Sinikraed: teenindus- ja müügitöötajad; põllumajanduse ja kalanduse oskustöölised; oskus- ja käsitöölised; seadme- ja masinaoperaatorid; lihttöölised; relvajõud.

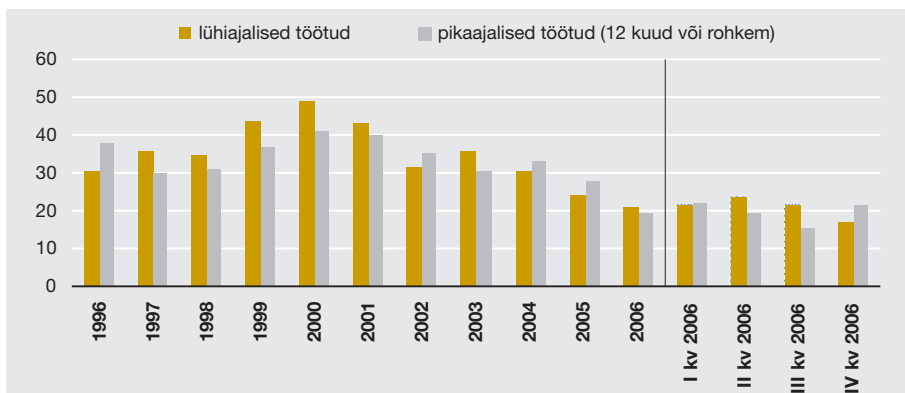
kem. Kehtivate töökuulutuste hulga kasv võib tähendada seda, et tööandjad ei leia endale sobivat tööjõudu ning nõudluse surve on tugevnenud. See võib olla tingitud kas pakkumise piirangutest (olemasolevate töötajate ebapiisav kvalifikatsioon, tööjõu äravool teistesse riikidesse vms) või ka nõudluse liigkiirest kasvust.

Tööpuudus

Töötus on Eestis vähenenud järjekindlalt alates 2001. aastast, kuid kahel viimasel aastal on see protsess olnud eriti kiire. Tööpuudus langes 2006. aastal kokkuvõttes 2 protsendipunkti võrra 5,9%ni, jõudes teisel poolaastal isegi 5,5% tasemeni. Töötute arv vähenes aasta jooksul keskmiselt 22,4% ehk 12 000 inimese võrra.

Pikaajaliste töötute arv kahanes aasta kokkuvõttes isegi kiiremini kui lühiajaliste oma, mistõttu nende osakaal töötute hulgas langes 53,4%lt 2005. aastal 48,1%ni (vt joonis 7). Osaliselt oli see tingitud sellest, et osa tööturule tulnud mitteaktiivseid liikus lühiajaliste töötute ridadesse. Aasta viimases kvartalis pikaajaliste töötute arvu kahanemine pidurdus ja nende arv isegi suurenes eelneva kvartaliga võrreldes. Kas see oli esimene märk mõnevõrra taanduvast nõudluse survest või juhuslik kõikumine, peaks selguma järgmiste perioodide näitajatest.

Tööpuudus vähenes 2006. aastal igas **vanuserühmas**. Eriti kiire oli langustrend noorte seas: 2005. aasta 15,9%lt 12%ni. Parimas tööeas inimeste töötuse määr oli 5,6% ning vanemaerialistel 4,2%.

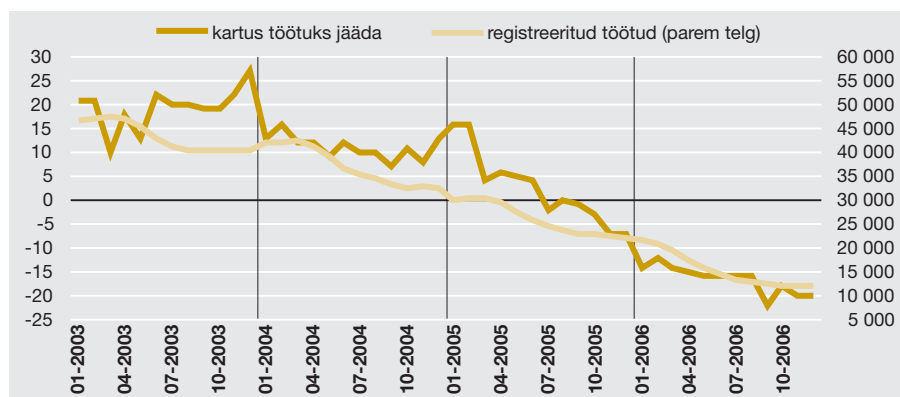

Joonis 7. Lühi- ja pikaajaliste töötute arv (tuhat inimest)

Mitte-eestlaste töötuse määr langes kiiremini kui eestlaste oma. Kui eestlastest töötute arv vähenes 4300 võrra, siis muulaste oma kahanes 7400 võrra.

Tööpuuduse analüüs **piirkondade** lõikes näitab, et eriti positiivsed olid muutused Ida-Virumaa tööturul, kus töötuse määr vähenes enam kui 4 protsendipunkti võrra (16,2%lt 12,1%ni). Seda soodustab Sillamäe sadama areng ning Ida-Virumaa ressurside aktiivsem kasutamine. Regiooni perspektiivseteks sektoriteks on jätkuvalt transiit ja turism, kuid lähitulevikus oodatakse Ida-Virumaal ka teenindussektori arengu kiirenemist. Vaatamata töötuse määra alanemisele jääb Ida-Virumaa kõrgeima tööpuudusega piirkonnaks, kus suuremateks struktuurseteks probleemideks on jätkuvalt puudulik keeleoskus ning tööjõu kvaliteedi mittevastavus esitavatele nõudmistele. Lääne- ja Põhja-Eestis oli töötuse määr endiselt kõige väiksem (vastavalt 4,0% ja 4,3%).

Töenäosust töötuks jääda hindasid majapidamised Eesti Konjunktuuriinstituudi (EKI) tarbija-baromeetri kohaselt madalamaks kui 2005. aastal (vt joonis 8). See tähendab aga ka inimeste kasvavat optimismi tuleviku suhtes, mis võib pikemas perspektiivis mõjutada nende tarbimiseelistusi.

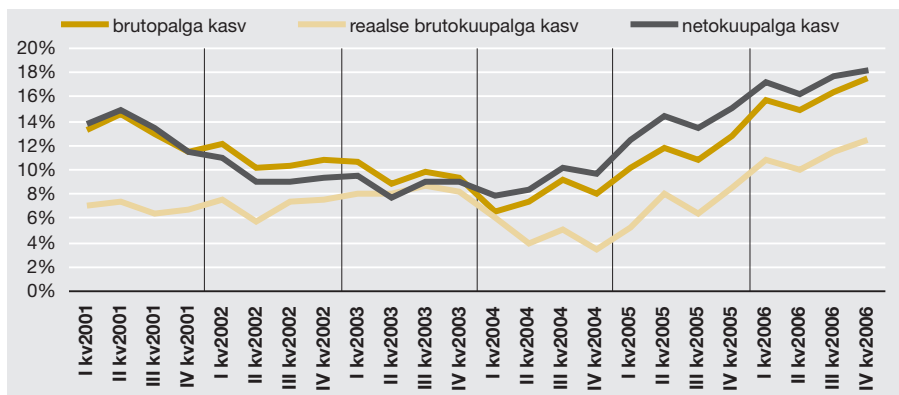
Joonis 8. Töötuks jäämise kartus EKI tarbijabaromeetri põhjal ja registreeritud töötus

Eurobaromeetri äsja ilmunud eriuuringu andmetel eristuvad Eesti elanikud eurooplastest selle poolest, et mure töötuse pärast puudutab neid märksa vähem kui teisi Euroopa kodanikke (Eestis kardavad seda 12%, ELis keskmiselt 36%). Vähem tunnetatakse ka immigratsiooniohtu (Eestis 1%, ELis 14%). Kui paljud eurooplased usuvad, et tänaste laste elu on tulevikus pigem raskem kui praegu (kõige pessimistlikumad ollakse Saksamaal, Rootsis ja Prantsusmaal), siis Eesti kodanikud (koos Soome, Iirimaa, Portugali, Leedu ja Lätiga) eristuvad positiivsetena, uskudes, et tänaste noorte elu on tulevikus pigem kergem.

TÖÖJÕUKULUD JA HINNASURVED

Keskmine palk

Brutokuupalk kasvas 2006. aastal keskmiselt 16,2%. Keskmise palga kasv kiirenes 2006. aasta III ja IV kvartalis veelgi. Keskmine brutokuupalk tõusis 2005. aasta sama perioodiga võrreldes 2006. aasta III kvartalis 16,5% ja IV kvartalis 17,5%. Ka brutopalga reaalkasv ületas 12% taseme (netopalga oma isegi 13% taseme), mis tähendas, et palgatöötaja ostuvõime suurenes jõudsalt. Neto- ja brutokuupalga kasvuerinevus tulenes endiselt üksikisiku tulumaksumäära alandamisest ning maksuvaba miinimumi tõstmisest (vt joonis 9).

Joonis 9. Keskmise palga areng

2007. aastal jätkus tulumaksumäära alandamine (1 protsendipunkti võrra 22%ni); maksuvaba miinimumi ei tõstetud. Olukorras, kus brutopalk kasvab prognooside kohaselt jätkuvalt väga kiiresti (17% või enam), tõuseb muudel võrdsetel tingimustel samavõrra ka efektiivne tulumaksumäär (2006. a IV kvartali 17,5%se brutopalga puhul keskmiselt 0,8 protsendipunkti). See tähendab, et selleaastane tulumaksumäära alandamine ei pruugi tähendada netopalga suhteliselt kiiremat kasvu brutopalga kasvu suhtes ning bruto- ja netopalga kasvutempo võib tänavu märksa enam kokku langeda.

Kui vaadata palgatõusu **piirkonniti**, siis mujal Eestis oli see 2006. aastal suurem kui Tallinnas ja Harjumaal. Kui Tallinnas ja Harjumaal oli keskmine palgatõus 15,8%, siis Tartus ja Tartumaal 19,7%, Viljandis 18% ning Põlvas 17%. Arvestades sellega, et palgaerinevused Harjumaa ja teiste piirkondade vahel on varasematel aastatel olnud üsna suured, võib selline kiirem palgatõus muudes regioonides tähendada palgaerinevuste mõningast vähenemist. Selles kontekstis ei parandunud aga olukord Ida-Virumaal, kus palgatase on kõige madalam ning ka palgakasv jäi Eesti keskmisele alla, ulatudes 12,8%ni.

Aasta teise poole keskmine palgatõus oli kiireim hulgi- ja jaekaubanduses (21,2%) ning põllumajanduses (20,8%), eriti kalapüügis (vt tabel 2). Põllumajanduse kiiret palgakasvu võib seletada nii madala palgatasemega kui ka Euroopa Liidu põllumajandustoetuste suurema mõjuga. Hüppeline palgatõus kalapüügi tegevusalal oli tingitud selle valdkonna väljumisega eelnevate aastate madalseisust ehk käsitletav pigem väga madala baasiefektina, kuna saavutatud palgatasemed on jätkuvalt madalad. Kaubanduses aga kasvasid väga hoogsalt nii palk kui ka hõive. Eesti ettevõtjate hinnangute kohaselt on seal tööjounappuse probleem isegi teravnemud, mis kiiresti kasvava majandusharu puhul peaks tähendama kiire palgakasvu jätkumist ka järgnevatel perioodidel.

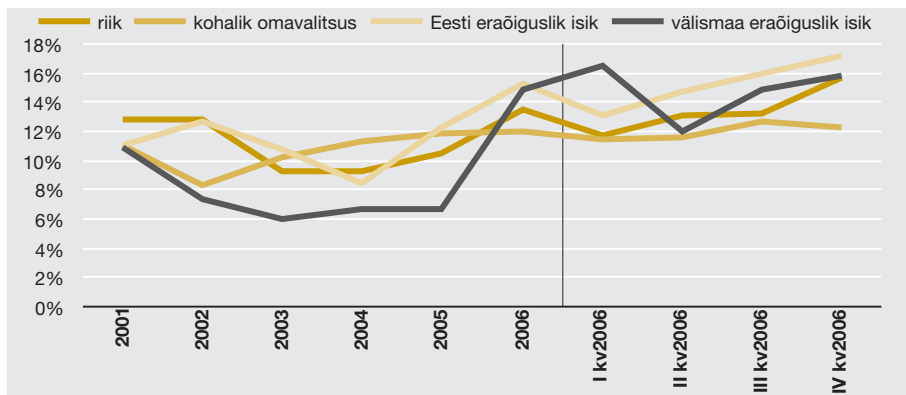
Töötlevas tööstuses kasvas palk tegevusalade keskmisena hoogsamalt – 17,6% võrreldes kogu majanduse keskmise näitajaga (16,2%). Ehituses ja kinnisvarasektoris jätkus kiire palgakasv, kuid kui ehituses see aasta viimases kvartalis pigem kiirenes, siis kinnisvaraalal võis täheldada palgakasvu aeglustumist. Vastavalt ootustele vähenes palgakasv tervishoius eelmise aasta 21%lt 14,3%ni, kuna 2004. aasta lõpus sõlmitud palgakokkulepe mõju taandus.

Tabel 2. Keskmise brutokuupalga kasv tegevusalade lõikes (%)

	2002	2003	2004	2005	2006	I kv 2006	II kv 2006	III kv 2006	IV kv 2006
Tegevusalade keskmine	11,5	9,4	8,4	11,4	16,2	15,7	15,0	16,5	17,5
Avatud sektor									
Põllumajandus	18,3	8,9	13,1	18,0	20,8	23,5	22,5	17,4	20,4
Metsandus	3,4	13,3	22,9	16,6	9,3	4,7	9,5	10,2	12,0
Kalapüük	19,4	-4,4	-1,4	4,5	54,2	62,2	43,4	32,7	77,4
Mäetööstus	9,0	9,3	6,6	0,6	15,4	13,8	16,0	16,3	15,3
Töötlev tööstus	10,0	9,0	8,4	12,8	17,6	15,8	15,6	18,0	20,6
Suletud sektor									
Elektrienergia-, gaasi- ja veevarustus	8,8	9,3	6,0	13,6	7,8	4,4	7,0	8,7	10,8
Ehitus	12,6	13,5	11,7	14,6	19,1	23,4	13,7	19,0	20,8
Hulgi- ja jaekaubandus	9,8	14,5	2,6	7,1	21,6	21,2	21,7	22,2	21,1
Hotellid ja restoranid	-5,8	17,7	8,5	22,1	12,7	5,6	15,8	14,1	15,0
Veondus, laondus ja side	9,4	4,1	9,3	10,7	13,7	11,7	13,4	13,4	15,9
Finantsvahendus	8,2	9,8	3,0	9,8	2,4	5,0	2,9	-0,4	1,5
Kinnisvara, rentimine ja äritegevus	28,9	-0,4	15,4	6,1	16,1	18,4	16,6	16,1	13,9
Avalik haldus ja riigikaitse	12,7	8,7	8,2	9,6	13,7	11,2	13,9	12,6	16,6
Haridus	12,5	9,4	10,3	11,4	10,3	10,6	9,5	11,1	10,3
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	4,5	15,0	13,9	21,0	14,3	10,9	14,5	14,6	16,9
Muu teenindus	7,4	8,3	14,3	12,2	12,3	10,7	11,0	11,0	16,2

Viimase aasta jooksul toimunud väga kiire palkade kasv Eestis näitab seda, et tööjouturg on muutunud ja ettevõtja jaoks on inimkapital kallinenud. Tööturu avatus on oluliselt suurenenud ning töötajatel on rohkem valikuvõimalusi, sealhulgas võimalus minna tööle väljapoole Eestit, mis on kasvõi argumendina täiendavate palgasurve allikaks. Samas ei osutunud palgafondi kasv aasta kokkuvõttes ühiskonnas toodud lisandväärtusest kiiremaks ning ainult teisel poolaastal võis täheldada 0,2–0,3protsendipunkti positiivset lõhet palgakulutuste ja SKP kasvu vahel.

Nii nagu eelnevalgi aastal, tõusid 2006. aastal palgad jõulisemalt erasektoris. Eesti eraettevõtetes kasvas palk 2006. aastal 15,3%. Välismaa eraõiguslikele isikutele kuuluvates ettevõtetes kiirenes palgakasv 2006. aastal 14,8% eelneva aasta tagasihoidlikult 6% tasemelt (vt joonis 10).

Joonis 10. Keskmise palga kasv tööandja omaniku järgi

Ettevõtete statistika järgi oli kiire palgakasv erasektoris võimalik veelgi kiiremas tempos suurenenud lisandväärtuse tõttu. Osaliselt pakub keskmise palga dünaamika veidi ülehinnatud pilti ettevõtete palgakulutuste kasvust, sest (II, III ja IV kvartalis) saavutatud töötundide vähenemine ühe töötaja kohta keskmiselt võib keskmise palga statistika eripära tõttu (saadud palk viiakse arvestuslikult täistööajale) tähendada mõningast moonutust. Riigisektoris on palgakasv seni reeglina olnud kooskõlas majanduskasvu baasil laekuvate maksude suurenemisega ning palgasurve tugevnemist tingimustel, kus see ka erasektoris kiireneb, võib pidada üsna ootuspäraseks (ning suurenevate maksulaekumiste tingimustel ka teostatavaks).

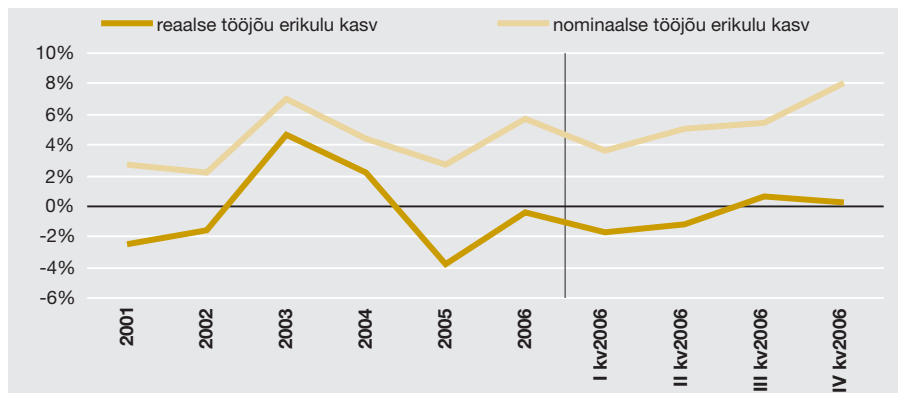
Tööjõu erikulu

Reaalne tööjõu erikulu on näitaja, mis võrdleb kulutuste suurust ühe töötaja kohta (enamjaolt palk ja palgafondi maksud) ning tööjõu tootlikkust jooksevhindades. Sisuliselt vaadeldakse, kui suur osa lisandväärtusest makstakse välja töötasudena. Tulenevalt definitsioonist on tööjõu erikulu kasv positiivne siis, kui tööjõukulu palgatöötaja kohta kasvab kiiremini kui tööjõu tootlikkus nomi-

naalhinna. Kui reaalse töötajate erikulu suureneb, siis enamasti tähendab see seda, et töötajate kasumi osakaal lisandväärtuses (SKPs) väheneb.

Nominaalne töötajate erikulu kõrvutab töötajate kohta reaalse, mitte jooksev hinnas arvestatud tootlikkusega. Selle eesmärk on analüüsida palgakasvust tulenevaid inflatsioonisurveid, kuna ettevõtteid on kasumlikkuse säilitamiseks sunnitud tootlikkust ületavat palgakasvu tootehinnas kajastama.

Reaalse töötajate erikulu kahanemine 2006. aastal tervikuna jätkus, kuigi selle kahanemise kiirus vähenes (vt joonis 11). Aasta jooksul oli aga olukord erinev: kui esimesel poolaastal jäi töötajate erikulu kasv negatiivseks, siis III ja IV kvartalis kasvas see vastavalt 0,8% ning 0,2%. **Nominaalne töötajate erikulu** kasvas 2006. aasta esimese kolme kvartali jooksul 4–6% vahemikus, aasta viimases kvartalis aga kiirenes 8,1%ni. Võrreldes eelneva aastaga on mõlema näitaja kasvutempo küll tõusnud (reaalse töötajate erikulu kahanemine vähenes), kuid pikema aegre taustal ei olnud see veel midagi erakordset. Nominaalse töötajate erikulu kasvu kiirenemine võib osutada ka samal ajal hoogustunud Eesti alusinflatsiooni üheks põhjustajaks, kuid täpsemate seisukohtade väljatoomine ei ole ilma täiendava uurimiseta võimalik.

Joonis 11. Reaalse ja nominaalse töötajate erikulu kasv

Majandusharude lõikes kasvas 2006. aastal nominaalse töötajate erikulu keskmisest kiiremini Eesti turule orienteeritud tegevusaladel. Eksportiva sektori konkurentsivõime seisukohast oluliste tegevusalade näitajad on kasvanud tagasihoidlikumalt.

Reaalse töötajate erikulu kasv oli 2006. aastal suurem finantsvahenduses ja põllumajanduses. Kummaski harus aga ei paista, nagu oleks kasumlikkuse vähenemine toonud kaasa probleeme. Finantsvahenduse eripäraks on selle lisandväärtuse teistest harudest erinev käsitlemine statisti-

kas (osaliselt jaotatud teiste tegevusalade vahel). Põllumajanduses aga võimaldasid hoogsalt kasvanud toetused (nii ELi tõukefondidest kui ka Eesti fondidest kaasfinantseerimise kohustuse tõttu) ühel ajal suurendada nii palgafondi kui ka ettevõtete tegevuse ülejääki. Teisisõnu olid selle haru sissetulekud suuremad kui toodetud lisandväärtus. Sissetulekute meetodil arvatud SKP statistika järgi suurenesid 2006. aastal toetused 28,8% ning kuigi täpsemaid andmeid põllumajandusse ja muude harudesse suunatud vahendite jaotusest ei ole, on sellise kasvu juures tõenäoline nii palgafondi kui ka kasumi osa suurenemine.

Teistes majandusharudes oli reaalse töajõu erikulu kasv kas äärmiselt tagasihoidlik (veonduses, laonduses ja sides ning kinnisvaraga seotud tegevusaladel) või alanen jätkuvalt (töötlevas tööstuses, eenegetikas, ehituses, kaubanduses, hotellinduses ning isegi riigisektoris).

Tabel 3. Töajõu erikulude kasv SKP statistika põhjal (%)

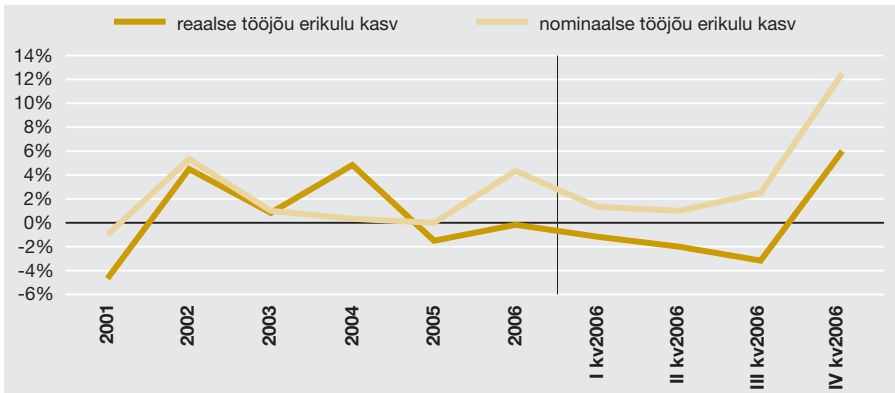
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	I kv 2006	II kv 2006	III kv 2006	IV kv 2006
Reaalse töajõu erikulu kasv										
Kogu majandus	-2,4	-1,5	4,7	2,2	-3,8	-0,4	-1,7	-1,2	0,8	0,2
Primaarsektor	9,8	5,6	0,7	-2,0	-7,3	2,0	0,8	-3,8	-6,7	16,9
Sekundaarsektor	-4,0	0,5	7,0	2,4	-3,2	-0,5	0,3	-0,8	-4,6	3,5
Erasektori teenindusettevõtted	-1,4	-3,7	6,2	3,7	-2,0	1,7	-1,6	-1,3	7,3	0,5
Avalik sektor	-2,9	-0,9	0,1	1,8	-0,7	-3,5	-1,5	2,5	-2,1	-5,9
Nominaalse töajõu erikulu kasv										
Kogu majandus	2,7	2,2	7,1	4,4	2,8	5,7	3,7	5,0	5,5	8,1
Primaarsektor	26,7	-3,0	-3,6	20,9	3,2	1,9	7,5	16,4	-13,6	0,4
Sekundaarsektor	2,1	4,0	10,4	2,0	1,0	6,5	4,5	5,8	2,1	13,6
Erasektori teenindusettevõtted	1,7	0,2	3,4	2,9	0,5	13,5	4,8	6,0	12,1	8,1
Avalik sektor	4,1	5,9	10,3	9,0	8,0	-7,3	6,2	10,6	2,7	2,7

Allikas: Statistikaamet, autorite arvutused

Töötlevas tööstuses on reaalse töajõu erikulu kasv läbi aastate olnud üsna tagasihoidlik. Töötleva tööstuse konkurentsivõime säilitamine on majandusele oluline, kuna suur osa selle toodangust eksporditakse. Seetõttu ei ole soovitatav, et töajõukulude kasv ületaks tootlikkuse kasvu pikema aja vältel. Kahel viimasel aastal on reaalse töajõu erikulu töötlevas tööstuses isegi alanenud, mis tähendab, et kasumlikkus on suurenenud.

Kuigi 2006. aasta viimases kvartalis kasvasid töajõu erikulud töötlevas tööstuses suhteliselt palju (vt joonis 12), ei tähenda see veel järske muutusi üldises olukorras. Aasta viimases kvartalis suuremate preemiate maksmine kogu aasta heade tulemuste põhjal on üsna tavapärane praktika. 2006. aastal olid töötleva tööstuse ettevõtetel selleks ka suuremad võimalused. Kui aga selline tendents jätkub ka mitme kvartali vältel 2007 aastal, võib töötleva tööstuse ettevõtete kasumlikkus taas väheneda.

Joonis 12. Tööjõu erikulude kasv töötlevas tööstuses

TÖÖTURU INSTITUTSIONAALNE ARENG

Alampalk Eestis

Eesti Ametiühingute Keskliidu (EAKL) juhatus kiitis 20. detsembril 2006 heaks Eesti Tööandjate Keskliiduga (ETKL) sõlmitava **alampalga** kokkuleppe tingimused, mille kohaselt kehtestab valitsus alates 2007. aasta 1. jaanuarist üleriigiliseks alampalgaks 3600 krooni (230 euro) kuus ning tunnipalga alammäär tõuseb 21.50 kroonini. Eesti alampalk moodustas keskmisest palgast 2007. aasta algusel 31,2% (2004. a 34,6%).

Võrreldes teiste Euroopa Liidu riikidega oli Eesti oma alampalgaga (2006. a 192 eurot) liikmesriikide (v.a Bulgaaria ja Rumeenia) pingereas alt neljas. Väiksem oli alampalk Slovakkias, Leedus ja Lätis (vastavalt 181, 174 ja 129 eurot). Kõrgeim oli see Luksemburis (1503 eurot), kus on ka suhteliselt suurem alampalgasaajate arv (11%). Kõige vähem on alampalgasaajaid Hispaanias (0,8%), kus alampalga suuruseks on 631 eurot.

Mida suurem on alampalgasaajate osatähtsus, seda suurem on ka selle institutsionaalse instrumendi mõju. Eurostati andmetel saab Eestis alampalka 5,7% töötajaskonnast. See on märksa vähem kui näiteks Luksemburgis, Prantsusmaal, Lätis ja Leedus, kus see ületab 11%, kuid rohkem kui Suurbritanias, Hispaanias, Hollandis, Sloveenias ja Iirimaa, kus see osatähtsus jääb alla 3%.

Kõrge miinimumpalga suhe keskmisse palka võib osale töötajatest tähendada palkade allapoole jäikust, mis aeglustab töökohtade loomist erasektoris eriti madala oskuste tasemega töötajatele. ELis tervikuna kõigub see suhe riigiti 30%st 50%ni. Eestis on see pigem madalamate näitajate hulgas, mis viitab Eesti tööturu suhtelisele paindlikusele.

Kokkuleppe kohaselt tõuseb ka **riigitöötajate miinimumpalk**. Teenistujate Ametiilitude Keskorganisatsiooni (TALO) liikmeskonda kuuluva, riigieelarvest töötasu saava kõrgharidusega töötaja palga alammäär töötamisel täistööajaga, kõrgharidust nõudval ametikohal on nüüd vähemalt 7475 krooni kuus.

Töötuskindlustus

Alates 2007. aastast muutusid töötajale soodsamaks töötuskindlustuse **tingimused**. Pikenes periood, mille jooksul peab olema täitunud nõutav kindlustusstaaz. Töötuskindlustushüvitise saamiseks peab nüüd olema töötanud ja töötuskindlustusmaksu maksnud vähemalt 12 kuud töötuna arvelvõtmisele eelnenud 36 kuu jooksul. Seni pidi 12 kuud kindlustusstaazi olema täitunud aasta võrra lühema aja ehk 24 kuu jooksul. Muudatus tähendab, et nüüd on töötuskindlustushüvitist võimalik taotleda ka inimestel, kes on teinud korduvalt lühemaajalisi töid.

Töötul tuleb hüvitise taotlemiseks esitada senisest **vähem andmeid**, kuna nii töötuskindlustusstaazi kui ka hüvitise suurus hakatakse arvestama töötuskindlustuse andmekogu andmete alusel. Kui töötu enda palga põhjal arvutatud töötuskindlustushüvitist tuleb väiksem kui töötutoetus, makstakse töötuskindlustushüvitist töötutoetuse suuruses, mis on 2007. aastal ligikaudu 1000 krooni kuus.

Tulumaksu määr

Alates 2007. aasta 1. jaanuarist alanes tulumaksu määr 23%lt 22%le. Maksuvaba tulu suurus ei muudetud – see on endiselt 2000 krooni kuus. Kalendriaasta jooksul tehtud väljamaksetelt tulumaksu kinnipidamisel kasutatakse väljamakse tegemise aastal ja kuus kehtivat maksu-määra, olenemata sellest, millise perioodi eest väljamakset tehakse.

Sotsiaalmaksuseaduse muutus

1. jaanuarist 2007 tõusis sotsiaalmaksu minimaalse kohustuse aluseks olev kuumäär 2000 kroonini. Eelmisel aastal oli see 1400 krooni.

Ühtlasi on täiendatud isikute nimekirja, kelle puhul ei ole tööandjal sotsiaalmaksu kuumäära tasumise kohustust. Nendeks on töötaja/teenistuja, kes kasvatab alla 3aastast last või kolme või enam alla 19aastast last, ning töötaja/teenistuja, kes on Eesti või välisriigi samaväärses õppeasutuses põhiharidust omandav õpilane kuni 21 aasta vanuseni, üldkeskharidust omandav õpilane kuni 24 aasta vanuseni, kutseõpet omandav koolikohustuse ea ületanud põhihariduseta isik, põhihariduse või keskhariduse baasil kutseharidust omandav õpilane ning Eesti alalisest elanikust üliõpilane.

Sotsiaalmaksu minimaalse kohustuse 42,9%ne tõus puudutab enam füüsilisest isikust ettevõtjaid, kelle jaoks nende ettevõtlustulu on ainsaks sissetulekuallikaks, ning teatud isikute kategooriat (nt ajateenijad, töötutoetuse või lapsehooldustasu saajad), kelle eest maksab sotsiaalmaksu riik.

Tabel 4. Eesti tööturg

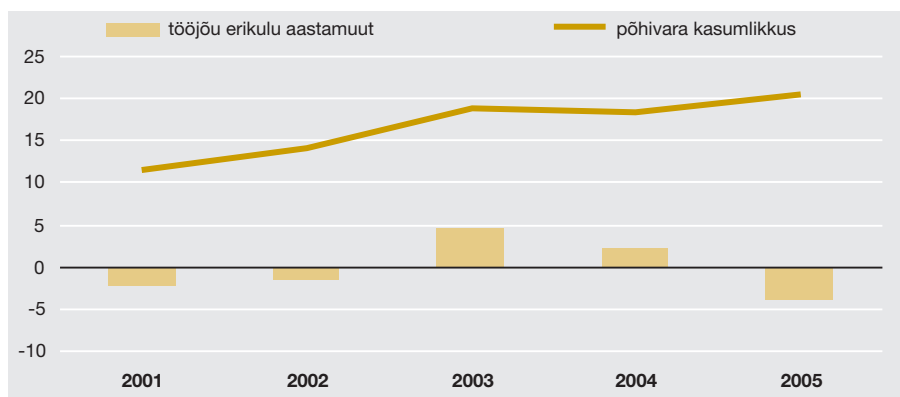
		2003	2004	2005	2006	I kv 2006	II kv 2006	III kv 2006	IV kv 2006
Rahvastik (1. jaanuari seisuga)	tuhat		1351,1	1347	1344,7				
15–74aastaste hõiveseisund									
Töötajad	tuhat	660,5	659,1	659,6	686,8	678,4	692,8	686,5	689,4
hõivatud	tuhat	594,3	595,5	607,4	646,3	634,7	650,0	649,6	650,7
töötud	tuhat	66,2	63,6	52,2	40,5	43,7	42,8	37,0	38,6
Mitteaktiivsed	tuhat	387,4	388,7	389	362,3	370,6	356,3	362,5	359,7
Kokku	tuhat	1047,8	1047,8	1048,6	1049,1	1049,1	1049,1	1049,1	1049,1
Tööjõus osalemise määr	%	63,0	62,9	62,9	65,5	64,7	66,0	65,4	65,7
Tööhõive määr	%	56,7	56,8	57,9	61,6	60,5	62,0	61,9	62,0
Töötuse määr	%	10,0	9,7	7,9	5,9	6,4	6,2	5,4	5,6
Hõivatud tegevusala järgi									
Põllumajandus, metsandus ja kalapüük	tuhat	36,7	35,0	32,2	31,1	32,3	34,4	30,5	31,1
Mäetööstus	tuhat	5,7	8,0	5,9	5,2	5,7	4,2	4,8	6,3
Töötlev tööstus	tuhat	134,1	140,9	139,5	136,4	138	138,2	133,3	136,0
Elektrienergia-, gaasi- ja veevarustus	tuhat	10,2	12,0	12,5	12,4	14,1	12,1	12,5	10,7
Ehitus	tuhat	42,9	46,8	48,7	62,8	52,3	61,4	64,3	71,7
Hulgi- ja jaekaubandus	tuhat	80,8	80,0	80,6	88,7	88,3	92,7	88,5	83,6
Hotellid ja restoranid	tuhat	17,4	16,2	22,1	22,3	25,9	25,5	18,7	19,2
Veondus, laondus ja side	tuhat	56,2	51,5	54,6	61,5	61,0	66,2	60,3	58,3
Finantsvahendus	tuhat	7,6	7,9	6,9	7,3	8,6	7,6	6,1	7,1
Kinnisvara, rentimine ja äritegevus	tuhat	44,4	39,4	46,4	48,1	46,7	43,6	51,8	50,0
Avalik haldus ja riigikaitse	tuhat	34,5	36,9	37,2	39,0	39,8	39,0	38,4	38,3
Haridus	tuhat	56,9	54,5	54,9	58,5	58,9	59,2	56,9	56,0
Tervishoid	tuhat	36,4	37,5	35,0	37,5	33,8	32,1	43,1	40,5
Muud tegevusalad	tuhat	30,4	28,8	31,1	34,3	29,2	33,9	37,1	35,8
Töötud töötusperioodi kestuse järgi									
Vähem kui 6 kuud	tuhat	25,6	21,2	18,6	15,7	15,9	16,9	16,1	14,0
6–11 kuud	tuhat	10,2	9,2	5,7	5,3	5,8	6,6	5,6	3,0
12 kuud või rohkem	tuhat	30,4	33,2	27,9	19,5	22,0	19,3	15,3	21,7
24 kuud või rohkem	tuhat	20,1	21,5	18,2	11,4	14,1	11,6	7,5	12,3
Mitteaktiivsed põhjuse järgi									
Õpingud	tuhat	119,5	123,1	126,1	124,4	126,7	123,4	125,1	122,4
Haigus või vigastus	tuhat	44,9	43,3	47,0	51,3	47,5	47,1	55,9	54,6
Rasedus-, sünnitus- või lapsehoolduspuhkus	tuhat	22,7	27,2	27,1	23,8	23,2	24,1	24,5	23,5
Vajadus hoolitseda laste või teiste pereliikmete eest	tuhat	14,8	13,7	14,0	13,9	15,7	14,4	13,8	11,8
Pensioniga	tuhat	152,8	149,4	145,4	129,5	134,6	128,7	126,7	128,0
Heitunud isikud (kaotanud lootuse tööd leida)	tuhat	18,1	17,7	14,7	7,2	8,4	5,6	7,4	7,4
Muud põhjused	tuhat	14,5	14,4	14,6	12,2	14,6	13,0	9,1	12,0
Töötajad haridustaseme järgi									
Esimene tase ja vähem	tuhat	71,6	73,2	65,1	75,3	71,3	81,6	77,3	71,3
Teine tase	tuhat	383,7	375,6	367,4	376,4	377,7	377,4	366,1	384,5
Kolmas tase	tuhat	205,1	210,3	227,0	235,0	229,5	233,8	243,2	233,6
keskeriharidus	tuhat	71,0	70,0	67,6	70,5	65,7	75,0	73,1	68,1
kõrgharidus	tuhat	134,1	140,4	159,5	164,6	163,8	158,9	170,1	165,5

KAS KAPITALI TOOTLIKKUSE KASV VÕIB TASAKAALUSTADA TÖÖ KALLINEMISE?

Tööturu tasakaalulise arengu analüüsimisel on üks peamisi näitajaid püsivhindades mõõdetav tööjõu erikulu. Selle alanemist peetakse üldiselt kasumlikkuse suurenemise, hinnasurve te alanemise ja laiemalt võttes ka konkurentsivõime paranemise ilminguks.

Erikulu suurenemine või vähenemine annab küll märku tööjõu tootlikkuse paranemisest või halvenemisest, ent ei ütle midagi kapitali tootlikkuse muutumise kohta. Kapitali olemi näitajaid ei ole jooksva analüüsi käigus kahjuks võimalik kasutada nende avaldamise pika viitaja tõttu. Seetõttu on järgnevas pikemas tagasivaates vaadeldud tööjõu erikulu muutumist aastatel 2001–2005 kapitali olemi ja tootlikkuse taustal.³

Nagu varasemates ülevaadetes viidatud, alanes püsivhindades mõõdetav tööjõu erikulu aastatel 2001–2005 kokku ligikaudu 1% võrra. Seda vaatamata sellele, et 2003. ja 2004. aastal suurenesid tööjõukulud märkimisväärselt. Perioodi kokkuvõttes kasvas tööjõu erikulu tegevusalade lõikes pooltes kümnest peamisest harust ja vähenes ülejäänutes (vt tabel 3 põhitekstis). Samal ajal suurenes ka kapitali tootlikkus 9 protsendipunkti võrra 12%lt ligikaudu 21%ni (vt joonis a).

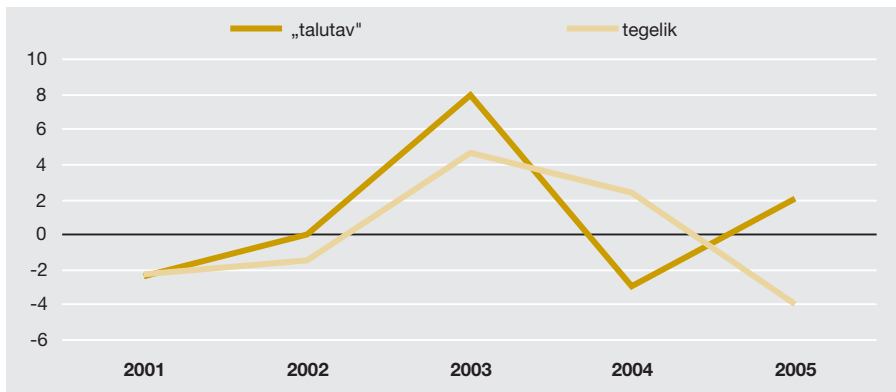
Joonis a. Kapitali kasumlikkus ja püsivhindades mõõdetud tööjõu erikulu muutumine aastatel 2001–2005

Kui eeldada, et 9% ehk käesoleva kümnenäi alguse tasemel püsiv kapitali tootlikkus tähendab ka konkurentsivõime püsimist ja rahuldab investori kasumihuvi, siis võinuks eelnimetatud tööjõu

³ Tööjõu erikulu või lihtsalt tööjõukulude all on selles tekstis mõeldud püsivhindades mõõdetavat tööjõu erikulu (*real unit labour cost*). Kapitali on mõistetud tootmisfunktsiooni raames ja see on määratletud kui jääkmaksu-muses mõõdetav materiaalne põhivara. Andmeallikaks on Statistikaameti suuremate ettevõtete valimil põhinev andmebaas (nn EKOMARI andmebaas).

erikulu kogu selle aja jooksul kasvada ka hoopis ligikaudu 5%. (Joonisel b kirjeldab seda suurust „talutavaks“ tööjõu erikulu kallinemiseks nimetatud andmerida.)

Eelmine väide ei tähenda, et selline konkurentsivõimet mittehalvendav palgakasvu kiirenemine olnuks võimalik kõigis sektorites ja kõigi tegevusalade puhul. Kapitali tootlikkuse kasv oli tegevusalade kaupa väga erinev ning kiirem seal, kus konkurents nõrgem ja võimalik tootmiskulude kasvu müügihindadesse üle kanda.

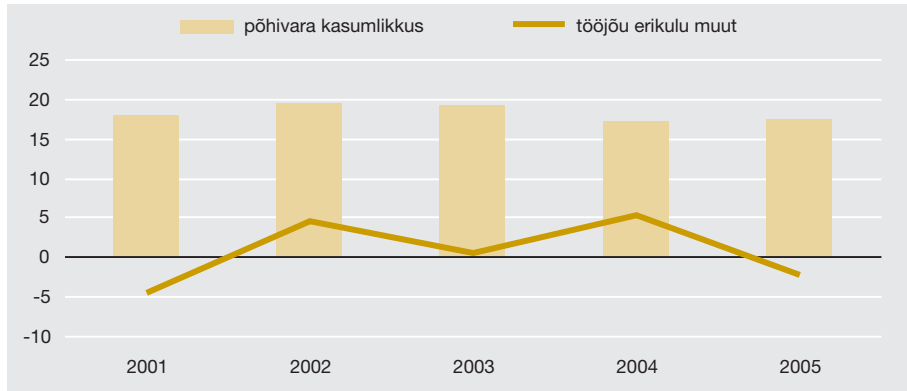
Joonis b. Püsihindades mõõdetud tööjõu erikulu tegelik ja „talutav“ ehk kapitali kasumlikkust mittehalvendav muutumine aastatel 2001–2005

Kui arvata Eesti majanduse koondnäitajatest välja monopoliseisuses olevad mäetööstus ja energeetika, siis oleks kapitali tootlikkus kogu majanduses paranenud vähemalt 2 protsendipunkti võrra vähem. Ehitus- ja kinnisvarasektori majandusnäitajad ei allu kuigi hästi põhivara kui ühe tähtsama sisendi kaudu tootmise tõhususe mõõtmise loogikale. Esimesel juhul võib kasutada ka renditud vara ning kinnisvarasektori puhul peaks materiaalne põhivara koosnema peamiselt eluhoonetest, kus elavad põhiliselt omanikud.⁴ Kui lisaks loomulikele monopolidele jätta põhivara kasumlikkuse muutumisest välja ka ehitus- ja kinnisvarasektori näitajad, selgub, et põhivara tootlikkus paranes tagasihoidlikumalt: 2005. aasta lõpus oli põhivara tootlikkus 21% ehk 2 protsendipunkti võrra suurem kui 2000. aastal.

Töötlevas tööstuses, mille osakaal eksportivas sektoris on kõige suurem, oli kapitali tootlikkus ka 2005. aastal praktiliselt samal tasemel kui 2000. aastal – ligi 18%. Tööjõukulud kasvasid enamikul vaadeldud aastatel; perioodi kokkuvõttes suurenesid need ligikaudu 4% (vt joonis c). Eksportivad tööstusettevõtted on hinnavõtja seisus ja palgasurve kalleimise kompenseerimine sellevõrra keerulisem.⁵

⁴ Statistikaameti ekspertide väitel.

⁵ Käibe järgi otsustades tööstustoodangu ekspordi kasvutempo siiski ei alanenud. Samuti võib tõdeda, et siseturule mõeldud toodang kasvas samas tempos.

Joonis c. Kapitali kasumlikkus ja püsivhindades mõõdetud tööjõu erikulu muutumine töötlevas tööstuses aastatel 2001–2005

Konkurentsivõime seisukohalt paranesid tööjõu erikulu ja kapitali tootlikkus ajavahemikul 2001–2006 tegevusalade lõikes enamasti üheskoos. Tabelis a on toodud kaheksa peamist tegevusala, mille puhul tööjõu erikulu ja kapitali tootlikkuse muutumise kõrvutamise on üldse mõttekas. Neist pooltes oli perioodi kokkuvõttes tegemist nii kapitali tootlikkuse kasvu kui ka tööjõu kulude alanemisega. Vastupidine olukord ilmnis vaid ehituse, hotellide-restoranide, kinnisvara ning mõnel aastal ka kaubanduse puhul.

Tabel a. Kapitali kasumlikkus 2000. ja 2005. aastal (%)

	2000	2005
Majandus kokku	12,1	20,6
Mäetööstus	0,3	16,0
Töötlev tööstus	18,0	17,5
Elektrienergia-, gaasi- ja veevarustus	-1,0	6,8
Ehitus	27,0	61,0
Hulgi ja jaemüük	24,2	50,2
Hotellid ja restoranid	6,0	12,1
Veondus, laondus ja side	18,3	14,2
Kinnisvara, rentimine ja äritegevus	18,2	14,2
Muu	12,9	16,2

Kõige tüüpilisem oli olukord, kus kasvav kapitali tootlikkus kompenseeris tööjõu kallinemise siiski vaid hotellide ja restoranide tegevusalal. Nimelt kasvas püsivhindades mõõdetav tööjõu erikulu aastatel 2001–2005 selles sektoris peaaegu 16% ning kapitali tootlikkus tõusis rohkem kui 5 protsendipunkti võrra. Seega oli selles sektoris üheaegselt võimalik nii investeerida ja tõsta töötajate palka kui ka suurendada investeeringute kasumlikkust.

Kokkuvõtteks võib öelda, et tulemus on liigagi ootuspärane. Kapitali tootlikkuse kasv võib töö-
poolest kompenseerida tööjõu kallinemise. Viimaste aastate kogemuse järgi tuleb seda aga ette
eeskätt siseturule suunatud äritegevuses. Erandiks on ka turiste teenindav hotellide ja restoranide
pidamise tegevusala. Seetõttu tuleb jooksva analüüsi käigus püsivhindades mõõdetavate tööjõu
erikulude kallinemise tõlgendamisel kindlasti eristada ekspordivat ja suletud sektorit.